

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Таня Панайотова Градинарова,
доцент по граждански процес в ЮФ на УНСС, член на научното
жури за защита на дисертационния труд на
Ивайло Кръстев Костов
докторант на самостоятелна подготовка
към катедра „Гражданскоправни науки“
на Юридически факултет
на Софийски университет „Св. Климент Охридски“
на тема
„ПРЕКЛУЗИЯТА ЗА ВЪЗРАЖЕНИЯ НА ОТВЕТНИКА В
ОБЩИЯ ИСКОВ ПРОЦЕС“
за придобиване на образователната и научна степен “ДОКТОР“
по професионално направление 3.6. Право (Граждански процес)

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед № РД 38-190/24.03.2017 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури за защита на дисертационния труд на **Ивайло Кръстев Костов** на тема **„Преклузията за възражения на ответника в общия исков процес“** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление **3.6. Право (Граждански процес)**.

I. Данни за дисертационния труд и дисертанта.

1. Представеният за защита дисертационен труд **„Преклузията за възражения на ответника в общия исков процес“** от Ивайло Костов представлява първото цялостно и систематизирано научно изследване в българската процесуална литература на изследвания институт в стадия на предварителна подготовка на делото в първоинстанционното производство и неговите последици за развитието му. Избраната тема има актуален характер поради теоретичните и практически проблеми, които възникват при прилагане на проблематиката, предмет на труда, за които свидетелства значителната по обем и задълбочено анализирана от автора съдебна практика. Разработката отговаря на критериите за дисертабилност и дава възможност за принос в правото. Съчинението представлява интерес не

само от теоретично гледище, но има и практическо значение, като е полезно за бъдещото развитие на съдебната практика.

2. Професионалната биография на Ивайло Костов показва траен интерес към научните изследвания в областта на гражданския процес.

Дисертантът е роден през 1978 г. в гр. Варна, магистър по право на Юридически факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ от 2002 г. След завършване на висшето си образование до 2007 г. работи като юрисконсулт. От 2007 г. до настоящия момент осъществява дейност като адвокат, вписан в Софийска адвокатска колегия. В периода 2001 г. - 2007 г. е сътрудник във фондация „Български адвокати за правата на човека“. Лектор на семинари и обучения към Центъра за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“ от 2015 г., като провежданите от него лекции предизвикват траен интерес и имат голяма посещаемост.

От 2010 г. е асистент в катедра „Гражданскоправни науки“ при ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“, водещ семинарни занятия по граждански процес.

3. Представеният автореферат в обем от 27 страници и справката за приносите обективно отразяват съдържанието на труда и основните научни постижения. В началото на автореферата коректно са очертани целта, предмета, задачите и обхвата на изследването (с.3) и е посочена методологическата му основа, при която авторът с вещина използва широко историческия и сравнителноправен анализ, както и правно-догматичния метод (с. 3).

Авторът има две публикации по темата на дисертацията:

3.1. Някои въпроси във връзка с изменение основанието на иска и равенството на страните в общия исков процес.– Търговско право, 2016, № 4, 17-24; и

3.2. Функции на отговора на исковата молба в общия исков процес. – Юридически свят, 2017, № 1 (под печат).

Настоящият дисертационен труд е резултат от работата на Ивайло Костов като докторант на самостоятелна подготовка в катедрата по „Гражданскоправни науки“ при ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Анелия Мингова.

II. Обща оценка на дисертационния труд.

1. Представеният за защита дисертационен труд е в обем от 312 страници, обхваща цитирана литература от общо 144 заглавия, от които 103 на български език и 41 чуждестранни съчинения, бележките под линия са 529. В структурно отношение съдържа увод, изложение в три глави и

заключение, в което са систематизирани основните изводи на изследването. Предложенията за усъвършенстване на правната уредба са направени систематично на съответните места в основното изложение, предимно в глава трета. В увода дисертантът е очертал предмета на разработката, определил е неговите цели, като изрично е ограничил проучването си в монографичния труд до нормативното изследване на преклузията за възражения на ответника в общия исков процес в рамките на първоинстанционното производство. Постигната е основната задача на този раздел от работата – да бъдат посочени обхватът на проблемите, които ще бъдат разглеждани и определени основните цели на дисертацията: да бъде изяснена същността на преклузията за възраженията на ответника, на базата на историкоправно и сравнително-правно проучване, както и анализиране доколко възприетият процесуален модел на първоинстанционно производство от ГПК съответства на конституционните принципи и основните начала на гражданския процес.

Изложението следва класическия модел на дисертационен труд при изследване на обособен правен институт. Първата глава съдържа богат исторически и сравнително-правен преглед на правната уредба относно ограниченията пред различните видове защитни средства на ответника, представени през призмата на задълбочен анализ на теоретичните изследвания в български и чуждестранни източници, както и на застъпваните становища в съдебната практика, който не самоцелен. Изчерпателното проучване, извършено в тази част на труда, е използвано сполучливо от дисертанта за аргументиране на тезата му, че отправната точка при цялостното теоретично осмисляне на преклузията за възраженията на ответника трябва да бъде постигането на съответствие и баланс с основните начала на гражданския процес, разгледани през призмата на философски осмислена от автора концепция за целите на процесуалната защита-санкция (с. 163-164; с. 238; с. 274; с. 299-300). Същността на труда е изложението в следващите му структурни части. Втората глава съдържа изведеното от автора понятие за преклузия в гражданския процес, видовете възражения, които могат да бъдат неин предмет и нейните последици. Темата е разгледана в светлината на нуждата от съответствие между законовия модел за преклузия на възраженията и основните принципи, въз основа на които следва да бъде изградена една съвременна процесуална система за защита правата на страните. Третата глава е посветена на правната уредба на преклузията в отделните стадии и фази на производството в действащата процесуална уредба. Авторът проследява механизмите за преодоляване на

неблагоприятните правни последици както при извинителното, така и при неизвинителното бездействие на ответника. За целите на анализа, накратко са посочени основните моменти при ограниченията за използване на нови защитни средства във въззивната инстанция. В разработката дисертантът е обосновал аналитично критични бележки към действащата правна уредба, като е аргументирал съществени предложения за нейната промяна. В заключителната част на дисертационния труд са очертани основните теоретични изводи на автора. Изградената структура съответства на поставените научни задачи и създава прегледност на изложението.

Дисертационният труд е представен във вид и притежава обем, отговарящи на изискванията на катедра „Гражданскоправни науки“ на ЮФ при СУ „Св. Климент Охридски“, а съдържанието му съответства изцяло на условията на чл. 66 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Авторефератът на дисертацията отговаря на научните изисквания и коректно отразява съдържанието на разработката.

2. Представеният дисертационен труд съдържа общи достойнства, научни и научно-приложни резултати с приносен характер.

2.1. Темата е сполучлив избор на нейния автор. Тя е трудна и сложна. Отличава се с несъмнена актуалност, теоретична и практическа значимост. Изисква задълбочено изследване на сравнително новия институт на преклузията за защитните средства на ответника по действащия ГПК, навлизащо във философските устои на процесуалната защита, с което дисертантът блестящо се е справил.

2.2. Дисертационният труд разкрива задълбочени теоретични познания по темата, познаване на правната уредба и съдебната практика у нас, а също и в исторически и сравнително-правен контекст, включително на правото и практиката на ЕС. Авторът е използвал добър научен апарат, а трудът съдържа коректна полемика и анализиране на различните становища в теорията, с умение за извеждане и обосноваване на поддържаните научни тези, достатъчно аргументирани – както когато с тях се изразява съгласие с утвърдени становища, така и когато се обосновава отклонение от тях и собствено виждане.

2.3. Изложението представя в логическа последователност цялостно изследване на поставената тема, с добре балансирани акценти на разглежданата проблематика. Стилът на автора е точен, анализът – прецизен, изложението е построено на много добър и ясен правен език и постига убеждаващо въздействие върху читателя. Общото впечатление от прочита на труда води до категоричен извод за наличие на умение у

дисертанта за самостоятелно мислене и творчески подход при извеждане и защитаване на теоретични тези, за разбираемост, последователност и логичност на разработката.

2.4. Дисертационният труд показва характеристиките на значим и креативен научен продукт. Поставените на обсъждане отделни въпроси и предлаганите отговори са построени в стройна и свързана система. Научният анализ, който предлага авторът, е прецизен, по доста въпроси съдържа отклонения от възприети становища в теорията и съдебната практика, което свидетелства за умения за самостоятелно научно мислене. Тезите на автора са изведени след коректна полемика, сериозно и убедително защитени, последователни и безпротиворечиви. Задълбочено аргументирана е основната научна идея с приносен характер на съчинението – че теоретичното разбиране за анализирания институт следва да съответства на принципите на гражданския процес и неговите конституционни устои (с.298-300). С достатъчно прецизни и последователни доводи са подкрепени научните изводи, че преклузията за възражения на ответника трябва да постига равновесие между принципа за установяване на истината и разглеждането на делото в разумен срок като елемент от правото на ефективна съдебна защита, прогласено в чл. 47, § 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз и при съблюдаване на основното начало за осигуряване на равна възможност на страните при упражняване на техните процесуални права (с. 163-164; с. 226 -229; с.299-300). Като изгражда изводите си на задълбочения историкоправен анализ и сравнителноправно проучване, авторът удачно и последователно обосновава теоретичното си виждане за несъгласуваност на уредбата на първоинстанционното производство със съвременните тенденции в процесуалните системи и актуалните становища в доктрината и практиката. С научен принос, задълбочен и новаторски, е постигнатият от дисертанта извод, че регламентацията *de lege lata* на този стадий от развитие на производството, преценен откъм изследвания институт, представлява механично възпроизвеждане и пренасяне на отменени разпоредби от българското законодателство със съществени различия в процесуалните си основи (с. 299). Това му позволява да аргументира обосновано предложенията си за бъдеща уредба.

III. Научни приноси.

Дисертационният труд съдържа и редица конкретни научни достойнства и приноси, по-значимите от които са:

1. Разработката представлява първото цялостно монографично изследване, посветено на проблемите на същността на преклузията за възраженията на ответника и процесуалното му бездействие в стадия на предварителната подготовка на делото. В изследването авторът прави сполучлив опит за осмисляне на някои традиционни разрешения в позитивното процесуално право и достига до дълбоките му философски и конституционни основи, което е израз на научна зрялост. Поставената тема изисква задълбочени процесуални познания, както и научна смелост, които дисертантът показва в представеното съчинение.

2. Подробно и аргументирано е изложението, посветено на историкоправния преглед на уредбата относно ограниченията пред различните видове защитни средства на ответника, представено въз основа на задълбочен анализ на теоретични изследвания и становища в съдебната практика. То дава възможност на автора за аргументирани изводи, че българското законодателство традиционно се колебае в избора си относно момента, в който да се концентрира изнасянето на фактическия и доказателствен материал, в опити да бъде намерен балансът между ускоряване на производството и установяване на истината, но исторически правната уредба на общия исков процес не е предвиждала ранна преклузия относно правото на ответника да попълва делото с факти и да обосновава възраженията си срещу иска (с. 71-73). С мотивирани изводи от богатия историкоправен преглед авторът логично полага основите за задълбочено проучване на изследваната проблематика относно съвременната правна уредба и съдебна практика в следващите структурни части на труда.

3. Интересен е анализът на съотношението между процесуалните права и задължения. След коректна дискусия със застъпваните теоретични виждания дисертантът обосновава защитава становище, че страните в общото исково производство са носители на процесуални задължения, за упражняването на които чл. 3 ГПК поставя условието за добросъвестност. То влияе върху качеството на извършваните в хода на процеса от страните действия, но не представлява задължение за предприемането им (с. 117-118). Така авторът логично обосновава извода, че страната няма задължения да извършва действия, обезпечавачи развитието на производството с цел то да приключи с краен съдебен акт (с. 118).

4. Изчерпателно и обосновава е изложението, посветено на процесуалната тежест, неупражняването на процесуални права и техните последици (с. 115-119). На тази основа теоретичен принос има в доизграждането на понятието за процесуална преклузия като процесуална

последица от неизвинителното бездействие или недопустимото действие на страната, изразяваща се в погасяване на неупражнените в срок такива процесуални права, които не влияят на самото развитие на производството (с. 120). Авторът умело е успял да съчетае теоретичния анализ на поддържаните становища със свои самостоятелни постановки и така сполучливо да очертае изследвания институт.

5. Последователна, креативна и с приноси моменти е разработката в частта на теоретичната съпоставка между преклузията на възраженията на ответника и преклудиращото действие на СПН (с. 120-127). Авторът анализира разликата в техните цели, фактически състав, предмет и проявление на правните им последици. В резултат успешно е обоснована тезата, че преклузията на възраженията проявява действието си по отношение на висящото производство (с. 124-125; с.259), докато преклудиращото действие на СПН е следпроцесуален ефект. С този основен аргумент е мотивирано становището, че преклузията, настъпила в резултат на процесуалното бездействие на ответника да предяви възражението си по самостоятелно вземане, не е в състояние да погаси правото му да го предяви в отделен процес, който е допустим (с. 261).

6. Значими приноси моменти и научна дързост разкрива теоретичната дискусия на дисертанта с възприетото становище в ТР № 5/2012 от 14.11.2012 г. по тълк.дело №5/2012 г. на ОСГТК на ВКС относно последиците от пропускане на страната да оспори истинността на документ. Във връзка с обосноваването на разбирането за целите на преклузията и нейния вътрешнопроцесуален ефект, в противовес на възприетото в тълкувателния акт виждане, авторът аргументира извод за допустимост на иска по чл.124, ал.4 ГПК, както и на отмяната по чл.303, ал.1 т.2 ГПК, независимо от настъпилата преклузия при неоспорване истинността на документ по чл.193 ГПК. Изтъква се, че в този случай преклузията не погасява другите процесуални възможности за защита, което не влиза в противоречие с постигнатата по делото СПН. Напълно споделям критиката срещу установеното в практиката на ВКС становище, заедно с убедителните аргументи на автора в полза на обратната теза и обосновавания извод за повисшата процесуална стойност на принципа за установяване на истината и за постановяване на съдебни актове, които не се основават на неистински документи (с. 128-130).

7. Теоретичен принос има в очертаване съдържанието на понятието „възражение” по смисъла на чл.131, ал.1, т. 5 и чл.133 ГПК, неупражняването на което има за последица настъпването на преклузия (с. 132-135; с.159-162). Като положителна трябва да се оцени тезата, че

изследваното понятие обхваща всички възражения по същество на ответника, с изключение на тези, за които съдът следи служебно поради необходимост от прилагане на императивна правна норма в защита на обществен интерес или такива, които според обвързващата съдебна практика на ВКС могат да бъдат упражнени след изтичането на срока за отговор (с.162). Намирам за добра идеята на автора в този и следващия параграф на труда да използва историческия и сравнително-правен анализ при обосноваване на своите научни тези. Това прави изложението достъпно и много интересно.

8. С приносен характер е изложението, посветено на правното съответствие между преклузията като процесуален резултат от небрежно поведение на ответника към предоставените му права и системата на процесуалните принципи. Аргументите на автора са прецизни, последователни, с добре балансирани акценти на изследваната проблематика (с. 169-230). Подробно обоснован е правилният извод, че преклузията не може да цели само бързина, а има смисъл при добър баланс с установяването на истината, което се постига чрез обема на правомощията на съда относно изясняване на фактите по делото. Подкрепям обоснованото становище на дисертанта, че възприетата понастоящем правна уредба на изследвания институт не е подходяща поради достигане на указанията на съда до ответника след настъпила преклузия на възможността му да изтъква фактическите обстоятелства от неговите възражения (с.172). Разработката в тази част е спечелила от сполучливата дискусия с изразеното в Решение на Конституционния съд от 16.06.2009 г. по к.д.№ 4/2009 г. становище от мнозинството на конституционните съдии, приложените особени мнения и материалите по конституционното дело (с. 169-178). С добре аргументирано и смело изложение авторът поддържа, че действащият чл.133 ГПК, разгледан систематично с други норми, посветени на попълването на делото с факти и доказателства, не съответства на изискванията, установени в чл.121, ал.2 и чл. 56 от Конституцията (с. 177-178). Задълбочено и новаторско, с приносен характер е становището, че сегашните законови правила на чл. 7, ал.1, посл. изр., чл.9, изр.1-во и в чл.10 ГПК не кореспондират на заложената в мотивите към законопроекта за ГПК хармония с конституционната уредба, защото не съдържат „стандарт за организация на производството по начин, че да се установи истината”, а „справедливостта не е в ползрението на българския законодател“ (с.188).

9. Оригинално е изследван проблемът за преклузията за възражения на ответника в светлината на принципа за равенство (с. 196-

220). Дисертантът допринася с доводи в подкрепа на становището, че ограниченията по чл.147 ГПК няма да се прилагат при възражения на ответника, провокирани от предприето изменение на основанието на иска (с. 207-208). Сполучливи и задълбочено аргументирани са изводите на автора за липса на преклудирание правото на ответника да изтъкне ненаправените в първото производство възражения при частичните искове в хипотезата на следващ процес за останалата част при уважен частичен иск (с. 212-217). Те са последователни, изцяло в синхрон с разбирането на дисертанта, че предмет на иска е била само предявената част от вземането и че преклузията има вътрешнопроцесуалното действие. Напълно споделям изводите на автора за липса на преклудирание на защитата на ответника срещу иска при предприето увеличение на неговия размер (с.217-220). В същия контекст на равенството, подкрепям аргументирания с исторически и сравнителноправен анализ извод, че възприетият процесуален модел и ранната преклузия трябва да бъдат обвързани със задължителна адвокатска помощ при изготвяне на съдебни книжа (с.221).

10. Научен принос се съдържа в детайлния и задълбочен анализ и отделните видове възражения по същество, с които е свързана преклузията на правата за упражняването им. Авторът сполучливо ги систематизира на отделни групи, като приема за критерий допустимостта на процесуални средства за преодоляване на последиците от неизвинителното бездействие на ответника (с. 258-278). Издигайки в първостепенна ценност постановяването на правилен и справедлив съдебен акт, основан на установяването на истината относно фактите, дисертантът обосновава аргументира принципната възможност при някои хипотези на възражения непосоченият факт да бъде изтъкнат като основание за самостоятелен иск (с. 259 – 261; с. 267-268).

11. С убедителни аргументи авторът защитава предложението, че преклузията за възраженията на ответника по същество трябва да настъпи след доклада по делото от първата инстанция, което осигурява възможност за страните да посочат всички релевантни по делото факти, след като са получили указанията на съда и са отговорили на поставените въпроси (с. 291-292). Мотивиран е и изводът, че този момент на преклудирание отговаря в пълнота на законовата конструкция за производство, изградено от писмена подготвителна фаза, съчетана с провеждането на открито заседание, в което съдът дава указания и си сътрудничи със страните за изясняване фактическата страна на спора.

12. Заслужават подкрепа ясните и задълбочено обосновани тези на автора: че подготвителната писмена подготовка на делото следва да се

запази като основна фаза за упражняването на защитните възможности на страните, ведно с предложението за въвеждане на друг вид процесуална санкция за забавянето на производството (с.292); че трябва да се съхрани разликата във функциите на първата и въззивната инстанция, като въззивното производство не следва да служи за преодоляване последиците от неизвинителното бездействие на страната в предходната фаза на процеса (с. 287-288).

13. Научен принос се съдържа и в аргументацията на направените от дисертанта предложения *de lege ferenda*.

IV. Критични бележки и препоръки. По представения дисертационен труд могат да бъдат направени и някои препоръки, които не засягат научните му достойнства, но биха могли да послужат на автора за усъвършенстване с цел подготовка на бъдещото му издаване:

1. Прочичава известно противоречие между основополагащата теза на автора относно вътрешнопроцесуалното действие на преклузията за възражения на ответника, от една страна, и разбирането, че липсата на общо приложение на принципа за изчерпателност на основанията на иска нарушава равенството между страните, от друга (с. 197-200).

2. По мое мнение, се нуждае от преосмисляне поддържаното становище, че при пропускане на възражението за унищожаване на сделката, ответникът запазва правото си да иска унищожаване чрез нов иск, включително при висящо производство за изпълнение на унищожаваната сделка, независимо от виновния си пропуск, като поради наличие на преюдициалност първото дело следва да бъде спряно на основание чл.229, ал. 1, т.4 ГПК (с. 265-268). Това становище би могло да превърне преклузията от стимул към процесуална дисциплина към своеобразна награда за неизвинителното бездействие на ответника.

3. Предложението, че моментът на настъпване на преклузията трябва да се отнесе към доклада по делото, се нуждае от допълнително развиване. Пораждат се интересните въпроси дали при приемането му ще бъде възможно след доклада, до приключване на откритото заседание, страните да направят нови или да уточнят фактическите си твърдения и ако е възможно - какви са правните последици; дали при процесуално бездействие на ответника ще настъпи преклузия относно факти, които ищецът е посочил в срока по чл.146, ал.3 ГПК? Възможно ли е съчетаване между писмената подготовка на делото и по-късен момент на настъпване на преклузията в първоинстанционното производство? Тези възникващи

въпроси доказват богатството на избраната тема, която не била да бъде изоставяна от автора в бъдещата му научна дейност.

4. Не е особено разгърната интересната проблематика за ролята на съда при изясняване фактическите обстоятелства по спора и попълване на делото с доказателства през призмата на преклузията и нейните последици. Препоръчително авторът да обмисли въпроса дали *de lege lata* не съществуват процесуални възможности негативните ефекти от преклузията да бъдат избегнати, с оглед задължението на съда да основе фактическите си изводи въз основа на преценка на съвкупния доказателствен материал по вътрешно убеждение (чл. 12 ГПК) и задължението му служебно да постанови събирането на определени доказателствени средства.

V. Заключение.

За защита е представено цялостно, задълбочено и зряло научно изследване с монографичен характер по актуалната тема „**Преклузията за възражения на ответника в общия исков процес**“. Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в чл. 6 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Съчинението съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос, разкрива задълбочените теоретични знания на автора по специалността, както и способностите му за самостоятелни научни изследвания и творчески подход към проблематиката, включена в предмета на изследване.

По тези съображения убедено давам своята **положителна оценка** и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително, за да придобие дисертантът **Ивайло Кръстев Костов** – докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Гражданскоправни науки“ при ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ образователната и научна степен **“ДОКТОР“** по професионално направление 3.6. Право (Граждански процес).

гр. София, 23.04.2017 г.

Член на научното жури :

доц. д-р Таня Градинарова